

VIERA TOMKOVÁ

K problematike dištančného vzdelávania v Slovenskej republike

The Issue of Distance Education in the Slovak Republic

Doc. PaedDr., PhD., Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Pedagogická fakulta, Katedra techniky a informačných technológií, Slovenská republika

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá charakteristikou dištančného vzdelávania s cieľom poukázať na základné princípy tvorby učebných textov pre študentov vysokej školy. Katedra techniky a informačných technológií PF UKF v Nitre rieši projekt KEGA zameraný na nácvik zapájania jednoduchých a zložitejších pneumatických a hydraulických zapojení. Vzdelávanie bude realizované aj dištančnou formou vzdelávania, zaujímalo nás, či študenti poznajú formy dištančného vzdelávania. V príspevku sú prezentované výsledky vstupného prieskumu na vzorke študentov vysokej školy.

Kľúčové slová: dištančné vzdelávanie, samoštúdium, učebný text, formy vzdelávania

Abstract

The article is dealing with characteristics of distance education with the aim to show basic principles of preparing educational texts for university students. Department of Technology and Information Technology FE UCP in Nitra is working on project KEGA, focused on the practice of engagement simple and complex pneumatic and hydraulic connections. The learning will be realized by distance form of education, we were curious, if students are familiar with forms of distance education. In the article are presented results of entry research on sample of university students.

Keywords: distance education, self-study, study material, forms of distance education

Úvod

Vo všetkých oblastiach vzdelávania sa v súčasnosti uplatňujú prvky dištančného vzdelávania. Najpoužívanejšie z nich – systémy na riadenie elektronického vzdelávania – sú akceptované v celej spoločnosti. Ich uplatňovanie vo vzdelávaní sa realizuje s cieľom zabezpečiť efektívny priebeh vzdelávania a jeho riadenie. Napriek masívnemu využívaniu digitálnych technológií v dištančnom vzdelávaní sú aj naďalej diskutovanou témou v kruhoch odborníkov z pedagogiky, didaktiky a psychológie vzdelávania. Pracovníci Katedry techniky a informačných technológií PF UKF v Nitre riešia výskumný projekt KEGA

011UKF-4/2017 Vzdialené laboratória v dištančných formách vzdelávania. Cieľom projektu je vytvoriť kurz pre dištančné vzdelávanie študentov na nácvik zapájania jednoduchých a zložitejších pneumatických a hydraulických systémov pomocou stavebníc a overenie účinnosti uvedenej formy vzdelávania v porovnaní s výsledkami študentov vzdelávaných prezenčne.

Dištančné vzdelávanie ako forma vzdelávania

Dištančné vzdelávanie je vyučovacou metódou, ktorá namiesto bezprostredného kontaktu učiteľa a žiaka zavádza tzv. priamy kontakt. Ako konštatuje Průcha (1999, s. 185), dištančné vzdelávanie je veľmi perspektívne z hľadiska ďalšieho vzdelávania dospelých. Jeho podstata spočíva v samostatnom štúdiu účastníkov. To znamená, že vzdelávanie sa realizuje bez účasti žiakov/študentov na tradičnej forme vyučovacej jednotky. Podobný názor zastáva aj Juszczuk (2003, s. 14), podľa ktorého je realizácia dištančného vzdelávania porovnateľná s rôznymi formami externého vzdelávania, kde sa komunikácia s učiteľom často uskutočňuje prostredníctvom konzultácií (priamy kontakt) a interakčne pomocou internetu. Je potrebné si však uvedomiť, že dištančné vzdelávanie vo všetkých jeho formách musí obsahovať i prezenčné časti výučby.

Ak hovoríme o dištančnom vzdelávaní vo všeobecnosti, ide o formu štúdia sprostredkovanú médiami (v minulosti telefón, rozhlas, televízia; v súčasnosti stále viac počítač, zvlášť Internet a elektronická pošta) (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 55). Problematikou dištančného vzdelávania v technickom vzdelávaní v Českej republike sa zaoberajú Klement, Chráska, Dostál, Marešová (2012, s. 14), ktorí konštatujú, že dištančné vzdelávanie s využitím starších médií, ako sú korešpondencia, noviny, televízia, rozhlas, je už prekonané, nakoľko neposkytuje študentom, a ani vyučujúcim, potrebný komfort a ani efektivitu štúdia. Na stredných školách predstavuje dištančné vzdelávanie samostatné štúdium uskutočňované prevažne alebo úplne prostredníctvom informačných technológií, poprípade spojené s individuálnymi konzultáciami. Na vysokých školách ide o samostatné štúdium účastníkov, spravidla bez prezenčného kontaktu študujúcich s vyučujúcimi. Výučbu zabezpečujú špeciálne pripravené učebné materiály (študijné opory), počítačové programy a iné metódy umožňujúce individuálny prístup (komentáre a podpora lektorov, tutorov a konzultantov) (Průcha a kol., 2009, s. 55). S uvedenou charakteristikou dištančného vzdelávania na vysokej škole nemôžeme súhlasiť. V Slovenskej republike je aj pri dištančnom vzdelávaní využívaná aj prezenčná forma vzdelávania. Formy dištančného vzdelávania sú uplatňované ako doplnkové študijné materiály určené k rozšíreniu a prehĺbeniu vedomostí študentov, k ich testovaniu, prezentácii rôznych technológií výroby, pokusov a pod., na ktoré nie je priestor pri klasickom vzdelávaní.

Dištančné vzdelávanie sa riadi štyrmi základnými princípmi:

1. princíp seba vzdelávania,

2. princíp individualizácie,
3. princíp interaktivity,
4. princíp využitia multimédií (Rohlíková, Vejvodová, 2012, s. 152).

Princíp seba vzdelávania umožňuje využívať vlastnú voľbu učiaceho sa, čo, kedy a kde sa bude vzdelávať. Dôraz je kladený na samostatnosť študujúceho a didakticky kvalitne spracované učivo. Princíp individualizácie zahŕňa individuálny plán štúdia, individuálne tempo, komunikáciu študujúci – tútor, psychologickú pomoc, motiváciu a remotiváciu. Princíp interaktivity predstavuje dávkovanie malého množstva učiva, možnosť rýchlej spätnej väzby, kontrolné otázky a testy s okamžitým vyhodnotením. Princíp využitia multimédií znamená využívanie rôznych spôsobov a prostriedkov prezentácie učiva, zapájanie zmyslov pri učení sa a sprostredkovanie efektívnej komunikácie.

Problematike definovania princípov dištančného vzdelávania sa venujú aj Klement a kol. (2012, s. 23). Napriek skutočnosti, že sú rozlične pomenované a členené, je možné konštatovať, že sú vo svojej podstate zhodné. Uvedené princípy majú za cieľ zefektívniť vzdelávanie študujúceho. Veľmi dôležitá je predovšetkým kvalitná pedagogická práca, ktorá sa pri dištančnom vzdelávaní prejavuje najmä pri tvorbe študijných textov, didaktických materiálov a špecifickej práce tútora.

Pri tvorbe učebného textu pre dištančné vzdelávanie je vhodné sa riadiť nasledovnými odporúčaniami: vypracovaný text má poskytnúť študujúcemu všetok potrebný obsah tak, aby nemusel byť vysvetlený počas výučby, text má obsahovať veľa formálnych a obsahových prvkov, ktoré pomôžu úplne nahradiť prezenčný výklad a študujúcemu umožnia porozumieť poznatkom a zapamätať si ich, študijný text by mal byť doplnený študijnými oporami ako sú napr. videokazety, audiokazety alebo interaktívne programy na CD.

Problematickou tvorby študijného textu pre dištančné vzdelávanie sa zaoberali aj Průcha, Walterová, Mareš (2009, s. 517), ktorí medzi základné prvky študijného textu určeného pre samoštúdium zaraďujú:

- zrozumiteľnosť textu,
- jeho rozčlenenie do kratších študijných jednotiek,
- časté aktivizujúce a motivačné prvky,
- dostatočný počet konkrétnych príkladov a praktických ukážok aplikácie obsahu,
- bohaté uplatnenie prvkov spätnej väzby pre študujúceho (kontrolné otázky, testy, domáce úlohy zasielané tútorovi k ohodnoteniu, zadávanie spoločných projektov s ďalšími účastníkmi štúdia).

Súčasťou kvalitných učebných textov pre dištančné vzdelávanie sú aj tzv. študijné návody, ktoré študujúcemu radia, ako by mal postupovať pri štúdiu, ako pracovať so študijnými oporami, ktorým častiam študijného textu by mal venovať zvýšenú pozornosť, ako vypracovávať písomné zadania alebo ako sa pripraviť ku skúške (Průcha a kol., 2009, s. 517).

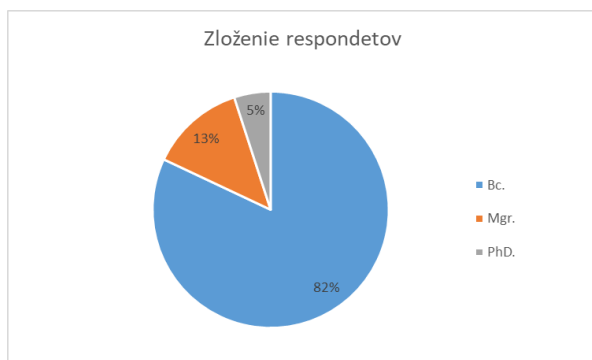
Prieskum na vzorke študentov vysokej školy v Slovenskej republike

Prvé zmienky o dištančnom vzdelávaní sa objavujú pred 150 rokmi. Historicky prvou inštitúciou pre dištančné vzdelávanie bola korešpondenčná škola v Anglicku v roku 1840. V šesťdesiatych rokoch minulého storočia začala éra multimediálneho vzdelávania prostredníctvom počítačových programov a sieti, telekomunikačných družíc, audiovizuálnych učebníc a pod. Na vysokoškolskej úrovni sa dištančné vzdelávanie začalo uplatňovať v roku 1969, kedy bola založená anglická Otvorená univerzita. V súčasnosti je najviac využívaný e-learning, t.j. elektronické učenie spojeného s počítačom a internetom (podrobnejšie in Průcha, 2006).

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti, sme sa rozhodli zistiť, či študenti študujúci na vysokej škole vedia, aké formy vzdelávania môžeme zaradiť k dištančnému vzdelávaniu. Rozhodli sme sa realizovať prieskum na vzorke študentov študujúcich na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre (UKF), ktorí sú vzdelávaní rôznymi dištančnými formami vzdelávania. Univerzita má na svojom webovom sídle záložku s názvom Informačné systémy, ktorej súčasťou je Vzdelávací portál (EDU). Základnou výskumnou metódou výskumu bol dotazník pre študentov vysokej školy pozostávajúci z 15 položiek. Pre účely tohto príspevku sme vyhodnotili len položku č. 5, ktorá má priamy súvis s riešenou problematikou v príspevku. Dotazník mali možnosť respondenti vyplniť v tlačenej podobe alebo online cez formulár GoogleDocs.

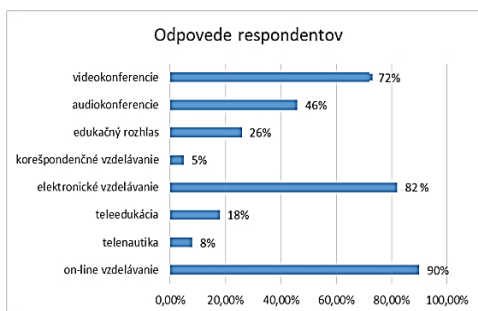
Charakteristika výskumnej vzorky

Prieskumu sa zúčastnilo 39 náhodne oslovených študentov študujúcich na UKF v Nitre. Zber dát sa realizoval v mesiacoch apríl a máj 2018. Výskumná vzorka bola tvorená 32 (82%) študentmi bakalárskeho štúdia, 5 (13%) študentmi magisterského štúdia a 2 študenti (5%) uviedli, že sú doktorandi. Rozloženie respondentov je vidieť na grafe 1.

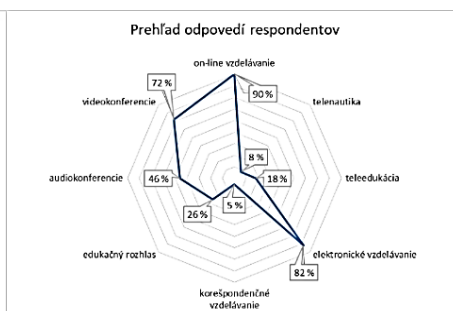

Graf 1. Zloženie respondentov

Respondenti mali za úlohu vyznačiť z ponúkaných možností, čo všetko môžeme zaradiť k formám dištančného vzdelávania. Pri zostavovaní možností sme vychádzali z foriem, ktoré vo svojich publikáciách uvádzajú autori uvedení v zozname literatúry. Respondenti mali v ponuke nasledovné formy dištančného vzdelávania: on-line vzdelávanie, telenautika, teleedukácia, elektronické vzdelávanie, korešpondenčné vzdelávanie pomocou tradičnej pošty, edukačný rozhlas, audiokonferencia a videokonferencia. Respondenti mali označiť všetky možnosti, o ktorých si myslia, že patria k dištančnému vzdelávaniu. Boli upozornení na skutočnosť, že môžu vybrať aj viac odpovedí alebo všetky. V ponuke boli zaradené aj staršie formy dištančného vzdelávania, ktoré už nie sú bežne používané v pedagogickej praxi, ale mohli sa s nimi stretnúť počas vzdelávania na základnej alebo strednej škole. Predpokladali sme, že väčšina respondentov dosiahne minimálne 75% úspešnosť, t.j. označia aspoň šesť možností. Na grafe 2 je znázornené vyhodnotenie odpovedí respondentov. Väčšina respondentov označila možnosť on-line vzdelávanie (90%) a elektronické vzdelávanie (82%). Videokonferencie označilo 72% opýtaných študentov. Najmenej respondentov označilo možnosť korešpondenčného vzdelávania tradičnou poštou (5%) a telenautiku (8%).

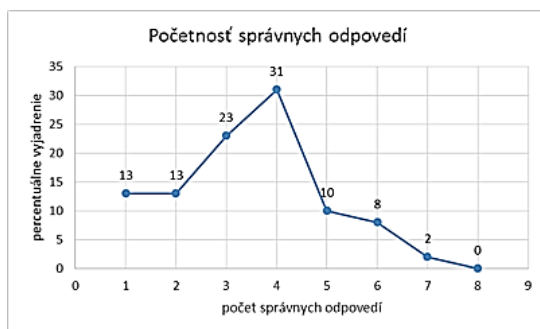
Graf 2. Odpovede respondentov

Graf 3. Vyhodnotenie odpovedí pomocou radarového grafu

Pre názornosť sme výsledky vyhodnotili aj pomocou radarového grafu (graf 3). Na grafe sú jasne viditeľné preferované odpovede respondentov. Môžeme tvrdiť, že respondenti dištančné vzdelávanie (DV) chápu ako on-line vzdelávanie, elektronické vzdelávanie alebo videokonferencie.

Zaujímalo nás aj vyhodnotenie početnosti odpovedí (graf 4). Z grafu vidieť, že najviac respondentov (31%) označilo 4 možnosti. Všetky možnosti neoznačil ani jeden respondent, jeden respondent (2%) označil sedem možností a traja respondenti (8%) označilo šesť foriem DV. Rovnaký počet päť respondentov (13%) označilo len jednu alebo dve možnosti.

Graf 4. Početnosť správnych odpovedí

Z vyhodnotenia vyplýva, že študenti pod pojmom dištančné vzdelávanie rozumejú moderné formy elektronického vzdelávania sprostredkovaných pomocou počítača, Internetu a multimédií. Naopak historicky staršie formy dištančného vzdelávania nepoznajú.

Záver

Dištančné vzdelávanie patrí v súčasnosti k základným formám celoživotného vzdelávania a svoje uplatnenie nachádza pri príprave študentov na vysokých školách. Základnými princípmi dištančného vzdelávania, ktoré je definované ako riadené samoštúdium, sú samostatnosť a usmerňovanie. Dnešní študenti na vysokých školách sú uvedenými formami vzdelávania a študenti študujúci učiteľské študijné programy budú viaceré formy CV uplatňovať vo svojej budúcej praxi. Preto je dôležité, aby vedeli definovať dištančné vzdelávanie a poznali jeho rôzne formy. Prieskumom sme zistili, že študenti nevedia presne, ktoré formy vzdelávania zaradíme do dištančného vzdelávania. Najčastejšie označili možnosti, ktoré majú súvis s prácou na počítači, Internetom a multimédiami. Počas štúdia študenti získavajú mnohé informácie pomocou vzdelávacích systémov ako je napr. Moodle, ale nie všetky kurzy, ktoré majú k dispozícii spĺňajú kritéria kvalitného študijného materiálu, ktorý by ich viedol k samostatnosti pri štúdiu a aj motivácii študentov. V príspevku sme poukázali na základné požiadavky kladené na kvalitné študijné materiály pre dištančné vzdelávanie a uviedli základné pravidlá ich tvorby.

Literatúra

- Huba, M. (red.) (2007). *Základy e-vzdelávania*. Bratislava: STU v Bratislave.
- Juszczyk, S. (red.) (2003). *Dištančné vzdelávanie*. Bratislava: IRIS.
- Klement, M. (red.) (2012). *E-learning. Elektronické študijné opory a jejich hodnocení*. Olomouc: UP v Olomouci.
- Průcha, J. (red.) (1999). *Vzdělávání a školství ve světě. Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. Praha: Portál.
- Průcha, J. (red.) (2006). *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál.

- Průcha, J. a kol. (red.) (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.
- Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. (red.) (2009). *Pedagogický slovník. Nové, rozšířené a aktualizované vydání*. Praha: Portál.
- Rohlíková, L., Vejvodová, J. (red.) (2012). *Vyučovací metody na vysoké škole. Praktický průvodce výukou v prezenční i distanční formě studia*. Praha: Grada Publishing.
- Tomková, V. (2016). Vzdelávanie študentov študijného programu BOZP pomocou MOODLE. *Technika a vzdelávanie*, 5(2), 50–52.
- Zounek, J. a kol. (red.) (2016). *E-learning. Učení (se) s digitálnymi technológiami*. Praha: Wolters Kluwer ČR.